

Beskidzkie lekcje historii i kultury „Żywieckiego Raju”



„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.



OPRACOWANIE

Anna Tomiak – etnolog, pedagog, instruktor tańców ludowych

REDAKCJA

Jadwiga Jurasz – Kierownik artystyczny i choreograf Zespołu Regionalnego Grojcowianie z Wieprza, inicjatorka wielu działań na rzecz promowania kultury ludowej na Żywiecczyźnie,

Brygida Murańska – Kierownik muzyczny Zespołu Regionalnego Grojcowianie z Wieprza, realizatorka wielu programów edukacji regionalnej,

Marcin Blachura – pedagog, muzyk, budowniczy instrumentów ludowych,

Zuzanna Jurasz – grafik, autorka prac plastycznych zawartych w folderze,

Sabina Jurasz – lutnik, absolwentka Liceum Sztuk Plastycznych w Zakopanem, absolwentka Krakowskich Szkół Artystycznych,

Halina Kocoń – pedagog, wieloletni nauczyciel wychowania przedszkolnego – konsultacje pedagogiczne,

Barbara Rosiek – etnograf, konsultacje etnograficzne

KOREKTA

Agnieszka Waluś

WYDAWCA

Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj”

34-324 Łodygowice,

ul. Królowej Jadwigi 6

PROJEKT I DRUK

czek.it

ROK WYDANIA 2020



Beskidzkie lekcje
historii i kultury
„Żywieckiego Raju”



Spis treści

WSTĘP	5
ZAGADNIENIA METODYCZNE	6
PROPOZYCJE ZAJĘĆ – SCENARIUSZE	11
TEMAT 1: STRÓJ GÓRALI ŻYWIECKICH. W CO UBIERALI SIĘ NASI PRZODKOWIE?	12
TEMAT 2: TAŃCE GÓRALI ŻYWIECKICH. JAK SIĘ NIEGDYŚ TAŃCZYŁO	16
TEMAT 3: TRADYCYJNE INSTRUMENTY LUDOWE. NA CZYM GRALI GÓRALE ŻYWIECCY I SKĄD BRALI INSTRUMENTY?	20
TEMAT 4: DAWNE ZABAWY I ZABAWKI LUDOWE TERENU ŻYWIECCZYNY. JAK KIEDYŚ BAWILI SIĘ NASI DZIADKOWIE?	26
TEMAT 4: DAWNE ZABAWY I ZABAWKI LUDOWE TERENU ŻYWIECCZYNY. JAK KIEDYŚ BAWILI SIĘ NASI DZIADKOWIE	26
TEMAT 5: PASTERSTWO W BESKIDZIE ŻYWIECKIM. JAK TO NA HALI BYWAŁO?	38
TEMAT 6: WYKORZYSTANIE SZTUKI LUDOWEJ W ZWYCZAJACH I OBRZĘDACH JAK GÓRALE ŻYWIECCY WYKONYWALI KWIATY Z BIBUŁY I GDZIE SIĘ ONE POJAWIAŁY?	46
MATERIAŁY DO LEKCJI	52



WSTĘP

Publikacja zatytułowana Beskidzkie lekcje historii i kultury „Żywieckiego Raju” powstała w ramach projektu własnego Stowarzyszenia – Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj” w ramach działania 19 „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego PROW na lata 2014-2020.

Projekt dotyczyka tematu ochrony dziedzictwa kulturowego obszaru Żywiecczyzny. Stanowi odpowiedź na potrzeby w zakresie edukacji regionalnej poprzez zapewnienie narzędzi wspierających edukację regionalną. Narzędzia, które zostaną dostarczone edukatorom regionalnym oraz wszystkim zainteresowanym osobom, dotyczą obszaru Żywiecczyzny, zawierają treści prawdziwe i bezpośrednio związane z tym regionem. Żywiecczyzna jest regionem specyficznym, w przeszłości była obszarem różnorodnych wpływów, co przełożyło się na złożoność kultury i wartości spotykanej na tym terenie. Proponowane narzędzia dostarczą wiedzy i treści o najistotniejszych elementach kultury górali żywieckich.

fot. K. Haase

ZAGADNIENIA METODYCZNE

DANE OGÓLNE – OMÓWIENIE MATERIAŁU I REALIZACJA

Publikacja **Beskidzkie lekcje historii i kultury „Żywieckiego Raju”** zawiera przykładowe scenariusze, które zakładają zapoznanie i wdrażanie wśród dzieci w wieku przedszkolnym wiedzy z zakresu różnych dziedzin kultury ludowej i folkloru z terenów Żywiecczyny. Będą to przykłady wiedzy z zakresu lokalnych gier i zabaw dziecięcych, kultywowania regionalnych tradycji w zwyczajach dorocznych, a także zapoznanie dzieci z różnymi dziedzinami sztuki ludowej na Żywiecczyźnie.

Zapoznając dzieci z regionem nie można zapomnieć o otaczającej ich przyrodzie i środowisku lokalnym, dlatego też w programie pojawiają się odniesienia do codziennych obowiązków i pracy górali w tradycyjnych gospodarstwach czy na halach. Zawarte w programie treści zostały podzielone na kilka głównych obszarów tematycznych, które wzajemnie się przenikają i dają możliwości wykorzystania ich podczas zajęć z dziećmi. Scenariusze bazują na głównych tematach jakimi są:

1. **Strój górali żywieckich**
2. **Tańce górali żywieckich**
3. **Instrumenty ludowe z terenu Żywiecczyny**
4. **Pasterstwo na Żywiecczyźnie**
5. **Zwyczaje Wielkanocne**
6. **Dawne zabawy i zabawki ludowe**
7. **Sztuka ludowa**

Program zakłada przeplatanie się wszystkich wymienionych dziedzin, jednak scenariusze skupiają się na tematach wiodących, odwołując się także do innych elementów kultury ludowej. Zajęcia w oparciu o zamieszczone scenariusze, można realizować w toku programu nauczania zgodnie z aktualną podstawą programową¹ jako zajęcia z zakresu edukacji regionalnej.

Scenariusze zawierają informacje, gdzie pozyskać poszczególne załączniki. Zawarta jest w nich podstawowa wiedza potrzebna nauczycielowi do realizacji zajęć wyłącznie na podstawie scenariusza, jednak publikacja ta zawiera także aneks, w którym znajduje się przydatna literatura, linki czy baza poszerzająca informację na poszczególne tematy, co umożliwi i ułatwi zrealizowanie swojego autorskiego scenariusza.

¹ Patrz: Rozporządzenie MEN z dn. 14.02.2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.

CELE PROGRAMU:

- program adresowany jest do dzieci w wieku przedszkolnym (propozycje scenariuszy zawierają warianty zabaw lub prac plastycznych skierowanych zarówno do młodszych jak i starszych dzieci),
- propozycje scenariuszy stanowią poszerzenie wiadomości z cyklu edukacji regionalnej, odnoszącej się do poznania przez dzieci tradycyjnych zabaw, zwyczajów, elementów sztuki ludowej, folkloru muzycznego i tanecznego oraz ogólnie pojętej kultury ludowej regionu, w którym mieszkają.

CELE OGÓLNE:

- rozwijanie wiedzy i zainteresowań kulturą ludową własnej miejscowości i regionu,
- rozwijanie i wzmacnianie aktywności dziecka w środowisku lokalnym i rodzinnym,
- wdrażanie dziecka do twórczego obcowania z kulturą wsi oraz regionu poprzez poznanie różnych form twórczości.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- uświadomienie dzieciom istoty sztuki ludowej i folkloru,
- umiejętność pracy w grupie – dzieci potrafią same zorganizować sobie czas wolny w grupie np. poprzez wykorzystanie poznanych tradycyjnych gier i zabaw dziecięcych,
- rozwój wyobraźni plastycznej i poczucia estetyki – dzieci wykonują prace plastyczne związane z określoną tematyką zajęć,
- promowanie zdrowego stylu życia – zachęcanie do spędzania czasu na łonie natury,
- prezentacja podstawowych dziedzin sztuki ludowej i pracy na roli w regionie Żywieckim,
- kształtowanie podstaw myślenia ekologicznego w kulturze – dzieci poznają tradycyjną wartość środowiska przyrodniczego w swoim regionie,
- integrowanie grupy – umiejętność pracy w zespole podczas realizacji zabaw.

OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW:

1. dziecko potrafi prostymi słowami powiedzieć co to jest folklor, sztuka ludowa,
2. dziecko potrafi nazwać region, w którym mieszka i rozpoznaje typowe stroje górali żywieckich,
3. dziecko nazywa i prezentuje proste tańce górali żywieckich i potrafi wymienić ludowe instrumenty żywieckie,
4. dziecko zna tradycyjne zabawy i zabawki ludowe,
5. dziecko zna tradycyjny wygląd chaty wiejskiej z terenu Żywiecczyzny,
6. dziecko potrafi nazwać popularne w regionie dziedziny sztuki ludowej – umie wykonać proste kwiaty bibułkowe i zna ich wykorzystywanie w roku obrzędowym,
7. dziecko rozpoznaje dźwięki muzyki ludowej i nazywa typowe instrumenty ludowe Żywiecczyzny na podstawie ich brzmienia,
8. dziecko poznaje różne możliwości wykorzystania zasobów naturalnych w gospodarstwie domowym np.: siano, zboża, wełna, len, pierze, drewno, glina, trawa, trociny, patyki z których robiono proste zabawki itd.,
9. dziecko wykonuje proste improwizacje ruchowe proponowane przez nauczycielkę do muzyki instrumentalnej,
10. dziecko rozpoznaje melodię i teksty piosenek regionalnych,
11. dziecko wie jak niegdyś wyglądały prace gospodarskie, zna nazwy niektórych przyrządów, wie na czym polegało pasterstwo i instytucja hali na Żywiecczyźnie,
12. dzieci potrafią zorganizować sobie czas wolny w grupie poprzez wykorzystanie poznanych tradycyjnych gier i zabaw,
13. dziecko zna i rozróżnia występujące na terenie Żywiecczyzny zabawki tradycyjne, zna niektóre nazwy tradycyjnych zabawek drewnianych i materiałowych oraz postrzega Żywiecczyznę jako dawny ośrodek zabawkarski w Polsce,
14. dzieci wykonują prace plastyczne związane z określoną tematyką, co rozwija ich wyobraźnię i poczucie estetyki,
15. dzieci chętnie spędzają czas wolny na łonie natury,
16. dzieci wiedzą i opowiadają jak należy dbać o lokalne środowisko, poznają wartość ekologiczną otaczającego ich terenu,
17. dziecko dostrzega różnicę w życiu dzieci sprzed lat i porównuje je współczesnego dzieciństwa.

METODY I FORMY PRACY:

- metoda praktycznego działania – praca w grupie,
- metoda dywergencyjna – uczenie się poprzez zabawę,
- metoda podająca – pogadanka na temat dawnego stylu życia i ich odniesienia do współczesności,
- metoda eksponująca – prezentacja przedmiotów, ilustracji, zdjęć itp.,
- zajęcia plastyczne – wykonanie pracy plastycznej zaproponowanej w scenariuszu,
- formy pracy – indywidualna i zespołowa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- komputer, rzutnik, ekran, głośniki,
- film prezentujący gry i zabawy dzieci oraz muzyka i nagrania dźwięków instrumentów (materiały dostępne na www.zywieckiraj.pl),
- malowanki dla dzieci dostępne są zarówno w poszczególnych scenariuszach, jak i w formie kolorowanki dołączonej do publikacji,
- przybory i materiały plastyczne (np. bibuła, kredki, flamastry, farby, nożyczki itp.),
- teksty melodii, wierszyków i wylizanek dla dzieci – teksty melodii, wierszyków i wylizanek dla dzieci - zawarte w scenariuszach,
- wszelkiego rodzaju przyrządy rolnicze oraz zabawki regionalne, elementy ubioru – (prezentacja wybranych) oraz wszystkie ciekawe przedmioty i elementy przydatne do realizacji scenariusza, które dziecko może dotknąć czy zobaczyć,
- stare fotografie i widokówki lub zdjęcia prezentujące dawną kulturę Żywiecczyny.



PROPOZYCJE ZAJĘĆ – SCENARIUSZE

TEMAT 1:
STRÓJ GÓRALI ŻYWIECKICH.
W CO UBIERALI SIĘ NASI
PRZODKOWIE?

TEMAT 2:
TAŃCE GÓRALI ŻYWIECKICH. JAK SIĘ
NIEGDYŚ TAŃCZYŁO W BESKIDACH?

TEMAT 3:
TRADYCYJNE INSTRUMENTY LUDOWE.
NA CZYM GRALI GÓRALE ŻYWIECCY
I SKĄD BRALI INSTRUMENTY?

TEMAT 4:
DAWNE ZABAWY I ZABAWKI LUDOWE
TERENU ŻYWIECCZYZNY. JAK KIEDYŚ
BAWILI SIĘ NASI DZIADKOWIE?

TEMAT 5:
PASTERSTWO W BESKIDZIE ŻYWIECKIM.
JAK TO NA HALI BYWAŁO?

TEMAT 6:
WYKORZYSTANIE SZTUKI LUDOWEJ
W ZWYCZAJACH I OBRZĘDACH. JAK
GÓRALE ŻYWIECCY WYKONYWALI KWIATY
Z BIBUŁY I GDZIE SIĘ ONE POJAWIAŁY?

TEMAT 1: STRÓJ GÓRALI ŻYWIECKICH. W CO UBIERALI SIĘ NASI PRZODKOWIE?



UWAGI:

warto pracować u dziecka nad wzmocnieniem przynależności do jego „małej ojczyzny”, należy starać się pozytywnie wzmocniać jego tożsamość. Scenariusz ma przekazać, że górale żywieckim nie są tylko te osoby, które współcześnie ubierają strój górali żywieckich, ale każdy kto czuje się górale z pochodzenia – nawet gdy nie zakłada dawnego ubioru.

fot. Stowarzyszenie
Społeczno-Kulturalne „Grojcowianie”

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

I

Powitanie uczniów i wprowadzenie do omawianego tematu. W nawiązaniu do współczesnych ubiorów nauczyciel prowadzący zajęcia zadaje pytania podobne do przykładów poniżej:

- Witajcie dzieci. Dziś porozmawiamy o tym, w co ubierali się nasi przodkowie. Jak sądzicie, czy my obecnie, jako mieszkańcy Żywiecczyzny też możemy nazywać się góralami żywieckimi?

II

Czas na spontaniczne wypowiedzi uczniów, dajmy szansę każdemu dziecku na swobodną wypowiedź.

III

Po krótkiej rozmowie z dziećmi nauczyciel zadaje kolejne pytanie.

- Powiedzcie mi dzieci. Czy wiecie jak dziś wygląda taki góral albo góralka żywiecka? Czy wiecie jak chodzą ubrani?

Po wypowiedziach nauczyciel dokonuje podsumowania.

WAŻNE by w tym miejscu zaznaczyć dzieciom, że bycie góralem to nie tylko noszenie stroju, czy przynależność do zespołu folklorystycznego, ale przede wszystkim okazywanie szacunku wobec rodzimych zwyczajów, kultywowanie ich, czy też dbanie o swoje lokalne środowisko.

IV

Nauczyciel przystępuje do opisywania dawnego stroju górali żywieckich. Dobrą praktyką byłoby umożliwienie dzieciom obejrzenia choćby kilku elementów dawnego ubioru, aby sami mogli porównać je zestawiając ze współczesną odzieżą (choćby kapelusza góralskiego z czapką, spódnicy góralskiej i współczesnej, chusty i apaszki, kierpiec i butów czy kopytek i zwykłych skarpet). Jeśli nauczyciel ma taką możliwość, to niech pozwoli dzieciom samodzielnie dostrzec różnice występujące w poszczególnych elementach garderoby lub ewentualnie ich ukierunkuje [co jest dłuższe, a co bardziej kolorowe, co grube i ciężkie, a co lekkie i przewiewne itp.]

V

Następnie nauczyciel z pomocą projektora i rzutnika prezentuje zdjęcia stroju góralki i górala żywieckiego, omawiając poszczególne z nich (**materiały dostępne na www.zywieckiraj.pl**).

Odświętny strój kobiety górali żywieckich tworzyły:

- **spódnica** - z materiału w drobne kolorowe kwiaty,
- **ciasnocha** - bielizna zakładana pod spódnicę, ciasna i wąska płócienna halka czasem zdobiona haftami,
- **podpośnik** - również płócienny rodzaj bielizny, który mocno nakrochmalony miał podnosić materiał spódnicy, czyniąc góralkę okrągłęjszą i bardziej kształtną,
- **zapaska** - rodzaj zdobnego płóciennego fartucha, który nie pełnił swojej kuchennej funkcji, zakładano go na spódnicę, gdyż był bogato haftowany i zdobiony, noszono go głównie od święta,
- **kopytka** - wełniane skarpety,
- **kierpce** - rodzaj skórzanych butów wiązanych wokół kostki.
- **bluzka** - biała płócienna i haftowana w motywy roślinne bluzka, często z kryzą wokół szyi,
- **gorset** - sukieny lub aksamitny, odznaczał się na białej bluzce kolorowymi haftowanymi motywami roślinnym (najczęściej kwiatami),
- **korale** - na białą bluzkę często zakładano czerwone korale, ale mogły sobie na nie pozwolić tylko najzamożniejsze z kobiet,
- **czepiec i chustka** - strój kobiety określał czy kobieta była zamężna, czy nadal panną, zamężne kobiety nosiły biały czepiec i kolorowe chustki na głowie, zaś młode dziewczęta czesały włosy w jeden lub dwa warkocze.

Aby nie robić dzieciom zbyt dużego zamieszania w nazewnictwie, na pierwszych zajęciach należy omówić tylko strój opisany powyżej - noszony odświętnie. Warto jednak w kilku słowach powiedzieć, że był to ubiór noszony od wielkiego święta, na uroczystości kościelne jak odpusty, Wielkanoc czy na wesela itp. Na co dzień noszono o wiele skromniejszą odzież – praktyczną, mniej zdobną i nie tak kosztowną jak strój noszony od święta (pokazać przykładowe zdjęcia). Można zapytać dzieci, czy one również mają garderobę podzieloną na odzież codzienną i noszoną od święta.

VI

Po zakończonej prezentacji nauczyciel zaprasza dzieci do wykonania pracy plastycznej - technika wykonania prac jest dowolna, jednak na potrzeby tej tematyki dobrym pomysłem dla starszych dzieci byłoby wykorzystanie różnego rodzaju ścierek i kawałków materiałów czy koralików, aby przykleić je na góralską parę utrwalając wiadomości o stroju. Młodsze dzieci mogą zastosować farby lub inne przybory (patrz - kolorowanka).

Odświętny męski strój górali żywieckich tworzą:

- **gunia** - górna części wierzchnia garderoby dorosłego mężczyzny, rodzaj płaszcza/okrycia,
- **biała koszula** - o prostym kroju rękawów, bez szczególnych zdobień, wiązana pod szyją czerwoną wstążeczką,
- **bruclik** - rodzaj kamizelki w kolorze czarnym, czerwonym bądź niebieskim,
- **portki** - grube jasne spodnie z sukna, ozdobione charakterystycznym kolorowym wyszyciem/obszyciem rozcięć, mocowane skórzanym paskiem,
- **kopytka** - wełniane skarpety,
- **kierpce** - skórzane lekkie buty wiązane rzemieniem wokół kostki,
- **kłobuk** - czyli kapelusz z czarnego filcu ozdobiony czerwoną tasiemką²,
- **trzos** - szeroki ozdobny skórzany pas zapinany na 2, 3 lub 4 klamry.

WAŻNE - Ubiory szyto z własnej roboty tkanin lnianych (potem dopiero kupowanych bawełnianych) oraz sukien z owczej wełny, dlatego uprawiano len i hodowano owce. Kupowano jedynie wzorzyste kolorowe kwieciste tybety, aksamity, sukna na brucliki. Ważne, że omówione stroje nosili dorośli, a dzieci ubierano inaczej – o tym wzmianka przy filmie instruktażowym z zabaw i tańców.

VII

Po zakończeniu pracy plastycznej dzieci mogą wspólnie zaprezentować swoje prace organizując rodzaj pokazu dawnej mody regionalnej, aby wyłonić najbardziej tradycyjną góralską parę.

VIII

Na koniec nauczyciel wraz z dziećmi z prac plastycznych tworzy kącik mody regionalnej np. w formie gazetki.

TEMAT 2: TAŃCE GÓRALI ŻYWIECKICH. JAK SIĘ NIEGDYŚ TAŃCZYŁO



UWAGI:

- scenariusz zajęć do wykorzystania w okresie organizowanych zabaw tanecznych jak np. Andrzejki, Ostatki itp.,

- scenariusz można podzielić na dwa, a nawet trzy bloki zajęciowe z uwagi na wprowadzane teksty pieśni i tańca. Naukę tańca wraz ze śpiewem można kontynuować podczas kolejnych zajęć lub dodawać nowe kroki i tańce w oparciu o film instruktażowy dla nauczycieli.

fot. Stowarzyszenie
Społeczno-Kulturalne "Grojecowanie"

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

I

Powitanie uczniów i krótkie wprowadzenie do tematyki zajęć. Nauczyciel zadaje pytania podobne do poniższych:

- *Czy lubicie tańczyć?*
- *Czym jest taniec dla człowieka?*
- *Czy wszyscy ludzie na świecie tańczą tak samo?*
- *Jakie tańce znacie i najbardziej lubicie?*

II

Nauczyciel prowadzi rozmowę z dziećmi w kierunku organizowanych zabaw tanecznych - prosi aby dzieci podały miejsca i okoliczności, w których obecnie się tańczy.

III

Czas na spontaniczne wypowiedzi uczniów, dajmy szansę i czas każdemu chętnemu dziecku na podanie własnego przykładu (prawdopodobnie padną odpowiedzi typu: bale karnawałowe, imprezy, wesela itp.).

Rolą nauczyciela jest uświadomić dzieciom, że okoliczności w których się tańczy właściwie się nie zmieniły. Kiedyś taniec wykorzystywany był głównie podczas świąt, dni wolnych od pracy w polu, czasach radosnych jak uroczystości rodzinne itp.,

Istotne jest, aby podkreślić, że każdy region ma swoje charakterystyczne tańce. Górale żywieccy, również tańczyli typowe dla swoich terenów tańce, a były to m.in.:

- **Hajduk** (tzw. król tańców żywieckich – najbardziej popisowy i skoczny taniec, eksponujący zwinność i charyzmę mężczyzn i młodych chłopców - dominują w nim skoki, uderzania ręką o uniesioną nogę, przysiady, żabki i inne),
- **Siustany** (taniec wymagający dużej kondycji, polegający na szybkim wyrzucie na przemian nóg do przodu, tańczony parami – głównie w ujęciu koszyczkowym z tyłu),
- **Koń** (typ tańca korowodowego, tańczony para za parą, poruszając się za prowadzącym taniec pierwszym tancerzem, tańczony krokiem posuwistym na lekko ugiętych kolanach),
- **Obyrtka** (jeden z najpopularniejszych tańców na Żywiecczyźnie, taniec wirującej wokół własnej osi pary, żywiołowy i przeplatany śpiewem),
- **Koło** (taniec zbiorowy, tańczony korowodowo, jeden z najbardziej spokojnych tańców żywieckich, polegający na tworzeniu w tańcu figur opartych na układzie kołowym – jedno wspólne koło w ujęciu za ręce, korowód par po kole, taniec pojedynczej pary po obwodzie koła itd.).

IV

Po krótkim omówieniu tańców nauczyciel zapowiada, że dzieci będą miały szansę zobaczyć jak tańczyło się wiele lat temu - kiedy mieszkańcy Żywiecczyny chodzili ubrani inaczej niż obecnie. Przygotowując materiał filmowy, prowadzący zajęcia może zapowiedzieć, że przedszkolaki będą mogły przenieść się w czasie i zobaczyć, jak kiedyś tańczono. Nauczyciel zachęca dzieci, aby zwróciły uwagę na ubrania tańczących dzieci, oraz aby przyjrzały się jakie kroki wykonują na filmie, co śpiewają i do jakiej muzyki tańczą.

V

Nauczyciel włącza dzieciom film p.t. „Zabawy i tańce ludowe” (**materiały dostępne na www.zywieckiraj.pl**).

VI

Po zakończeniu filmu nauczyciel kontynuuje rozpoczęty temat. Zadaje pytania, które mają uświadomić dziecku rolę tańca i jego charakter z dawnych lat. Przykładowe pytania:

- *Gdzie tańczyły dzieci na przedstawionym filmie?*
- *Czy tańczyły do muzyki, która grała z głośników? Kto im przygrywał?*
- *Jakie tańce zapamiętaliście z filmu? Czy ktoś potrafi powtórzyć jakąś nazwę?*

Nauczyciel opowiada dzieciom, że kiedyś gdy nie było radia, ani głośników, górale tańczyli do muzyki, którą przygrywała im kapela – najczęściej składająca się z osób grających na skrzypcach i dudach, a z czasem także na basach czy heligonkach.

VII

Po omówieniu tańców nauczyciel zapowiada niespodziankę:

- *Drogie dzieci, mam dla Was niespodziankę, dzieci które wystąpiły w filmie, chciały żebyście mogli zatańczyć tak jak oni, dlatego specjalnie dla Was nagrali muzykę i możemy razem nauczyć się tańczyć tak jak oni (**materiały dostępne na www.zywieckiraj.pl**). **Choreografia znajduje się na stronie 19.***

VIII

Po zakończeniu tańca nauczyciel wyłącza muzykę i pyta uczniów czy pamiętają nazwę tańca, które właśnie zatańczyli (Koło).

IX

Jeśli istnieją takie chęci ze strony dzieci i nauczycieli można wracać do tej choreografii przy różnych okazjach i na bieżąco ją utrzymywać, dodając do tańca teksty śpiewu (**materiały dostępne na www.zywieckiraj.pl**).

Można także na zakończenie zajęć wykonać malowankę pary tańczącej.

PROSTA CHOREOGRAFIA DO TAŃCA „KOŁO” DLA STARSZYCH GRUP PRZEDSZKOLNYCH (DO REALIZACJI NA KILKU ZAJĘCIACH EDUKACYJNYCH)

1. Przygotowanie: dzieci dobierają się w pary – w miarę możliwości chłopak z dziewczyną, ewentualnie dwie dziewczynki razem.
2. Tancerze stoją obok siebie (partnerka po prawej stronie partnera) i trzymają się za wewnętrzne dłonie (tzn.: tancerz prawa ręka, tancerka lewa ręka). Ręce zewnętrzne kładą na biodrach. Dzieci ustawiają się para za parą. Pierwsze 7 taktów stoją w miejscu i czkają na rozpoczęcie właściwej melodii.
3. Pierwsza para rusza na dźwięk muzyki prowadząc korowód do przodu po obwodzie koła, jednocześnie wykonując akcenty w co 7 takcie (potrójny przytup). Kierunek tańca zgodny ze wskazówkami zegara, poruszają się nim do końca trwania melodii.
4. W kolejnym 7 takcie następuje zmiana kierunku tańca (pół obrotu pary) wraz z akcentem. Dalsze takty melodii odbywają się w kierunku przeciwnym do wskazówek zegara.
5. Na dźwięk kolejnej melodii dzieci chwytają się za ręce – tworząc jedno duże koło. Tańczą po obwodzie koła w obu kierunkach tańca analogicznie do powyższej sytuacji (raz zgodnie ze wskazówkami, raz odwrotnie do wskazówek zegara).
6. Na dźwięk kolejnej zmiany melodii dzieci tańczą, tworząc małe kółeczka w obrębie jednej pary - trzymają się za ręce i tańczą po obwodzie koła, dwukrotnie zmieniając kierunek.
7. Na dźwięk kolejnej zmiany melodii dzieci łączą się w niewielkie kółeczka po dwie pary. Poruszają się analogicznie do poprzednich sytuacji – raz zgodnie, a raz odwrotnie do wskazówek zegara.
8. Podczas kolejnej granej melodii, dzieci ponownie łączą się na jedno wspólne duże koło, poruszając się w obu kierunkach tańca.
9. Wraz z kolejną zmianą melodii dzieci ponownie przemierzają w ujęciu za ręce, obok siebie (jak na spacer) i poruszają się w obu wskazanych kierunkach. Następnie unoszą złączone dłonie ku górze i prowadzący tworzy bramkę nad tańczącymi, a stojący za nią tancerze robią to samo – jedna wyznaczona para z korowodu dzieli koło na pół i wchodzi w stworzoną bramkę. Kiedy już przejdzie przez szereg bramek, para która dzieliła podnosi złączone w parze ręce ku górze i analogicznie prowadzący podchodzi pod stworzonymi bramkami.
10. Po zakończeniu bramek dzieci znowu wyprowadzają korowód na jedno wspólne koło, a wraz z przyspieszeniem melodii zakańczają taniec, wykonując obyrtkę w parze (szczegóły nt. figury i tańców w filmie instruktażowym - **materiał dostępny na www.zywieckiraj.pl**)

UWAGA - dla najmłodszych dzieci - maluszków, wprowadzenie powyższej choreografii z pewnością będzie zbyt trudne. Wystarczy wówczas zatańczyć kilka razy wraz z dziećmi po obwodzie jednego wspólnego koła, czy też na zasadzie pojedynczych par (małe kółeczka).

TEMAT 3: TRADYCYJNE INSTRUMENTY LUDOWE. NA CZYM GRALI GÓRALE ŻYWIECCY I SKĄD BRALI INSTRUMENTY?

UWAGI:

- scenariusz zajęć do wykorzystania w nawiązaniu do omawiania otaczającej przyrody i uświadomienia dzieciom wykorzystywania zasobów środowiska naturalnego np. w celu tworzenia prostych instrumentów,

- realizację scenariusza można rozpocząć poza salą przedszkolną - np. na łonie natury - wiosną lub latem, wykorzystując naturalne materiały (z młodszymi dziećmi wykorzystać można szeleszczące liście, wykonać prosty instrument perkusyjny z patyków, a starszym pokazać jak zagrać na źdźbło trawy czy listku oraz jak łatwo wykonać „gwizdek” z mlecza itp.). Następnie można wrócić do sali zabaw, gdzie kontynuowany będzie temat instrumentów tradycyjnych i muzyki – lub zrealizować go w innym terminie jako drugą część zajęć,

- w scenariuszu pojawiają się propozycje wykorzystania przez nauczyciela prostych instrumentów ludowych (ptaszki, okarynki, gwizdki). Jest to jedynie sugestia, dla tych, którzy posiadają dostęp do takich instrumentów. Ich użycie jest wzbogaceniem i formą dodatkowego zainteresowania dzieci, ale nie jest konieczne do zrealizowania zajęć – można pomijać te fragmenty scenariusza lub posłużyć się dostępnymi instrumentami (grzechotki, kołatki, flet prosty).



PRZEBIEG ZAJĘĆ:

I

Nauczyciel gromadzi dzieci przed sobą na dywanie (lub na trawie przy dobrych warunkach atmosferycznych). Zwraca uwagę na panującą w sali (lub na dworze) ciszę. Mówi do dzieci szeptem:

- *Zamknijcie na chwilę oczy. Postarajmy się wszyscy posłuchać „ciszy”.*

II

Kiedy następuje cisza, nauczyciel mówi, aby dzieci spróbowały wsłuchać się w odgłosy, które je otaczają. Zachęca ich, aby je nazwali.

- *Czy słyszycie ją? A może rozpoznajecie w tej ciszy jakieś znajome dźwięki?*

III

Dzieci odpowiadają co słyszą.

IV

Nauczyciel ponownie prosi, aby dzieci zamknęły oczy - w tym czasie wygrywa proste dźwięki na gwizdku/glinianym ptaszku/okarynie itp.

V

Kiedy dzieci zaczną wykazywać zainteresowanie instrumentami nauczyciel rozpoczyna opowieść o dźwięku:

Słyszycie dzieci? Pierwsze dźwięki jakie możemy usłyszeć stworzyła dla nas przyroda. Dlatego pierwsze instrumenty jakie powstały naśladowały dźwięki, które usłyszeliśmy w ciszy. Śpiew różnych ptaków lub świst wiatru (można spróbować zagrać na różnych prostych gwizdkach udając dźwięk kukułki, sowy, czy skowronka).

Nauczyciel dalej kontynuuje swoją opowieść o powstaniu instrumentów:

- *Ale jak myślicie dzieci – jak to się stało, że człowiek wpadł na pomysł wykonania takich instrumentów?*

Po wysłuchaniu propozycji uczniów, nauczycielka podaje dalsze informacje na temat powstania instrumentów.

W tym miejscu można wspomnieć, że pierwsze instrumenty pełniły rolę wabików podczas polowań na leśną zwierzynę. Dopiero z czasem instrumenty nabierały znaczenia ludycznego - zabawowego, przybierając coraz bardziej rozbudowane formy jakie znamy dzisiaj. Proces ten rozpoczął się od jednego dźwięku, aż do uzyskania całej gamy.

Człowiek tworzył instrumenty obserwując przyrodę – zwracał uwagę na to skąd biorą się różnego rodzaju „głuche” pojedyncze dźwięki. Zauważył, że odbity podmuch powietrza tworzy dźwięki. Można podać dzieciom przykład, z którym mogli się spotkać w swoim życiu np. kiedy wiatr oknem wpada do pomieszczenia i odbija się od ściany, a wracając wytwarza dźwięk. Na tej bazie wiedzy i obserwacji, metodą prób i błędów człowiek tworzył proste ludowe instrumenty pasterskie w naszym regionie - czy to z gliny, czy z drewna, a nawet ze zwierzęcej skóry czy rogów:

Instrumenty gliniane

- ptaszki na wodę,
- gwizdki,
- okarynki (pełniły także rolę zabawek dla dzieci o czym mowa w scenariuszu o zabawkach).

Instrumenty drewniane

- proste gwizdki,
- piszczałki wielootworowe - potocznie zwane fujarkami (one również pełniły funkcję zabawek),
- piszczałki jednootworowe (inaczej zwane Wielkopostnymi),
- trombity i rogi pasterskie,
- złóbcoki lub gęśle – rodzaj prostych skrzypiec.

Instrumenty wykorzystujące skórę i rogi zwierzęce

DUDY – nazywane również KOZĄ [nie mylić z KOBZĄ – jest to zupełnie inny instrument (strunowy), a mylne wykorzystanie tej nazwy w Polsce jest wynikiem pomyłki, być może niefortunnej literówki badaczy kultury. Szkoci również grają na dudach, nie na kobzie].

VI

Nauczyciel prowadzący zajęcia na świeżym powietrzu może w tym miejscu wrócić z dziećmi do sali lub zaopatrzony w odpowiedni sprzęt (np. telefon z dostępem do Internetu i mały przenośny głośnik) jest w stanie kontynuować zajęcia na dworze. Jest to czas, kiedy nauczyciel może wykorzystać przydatne nagrania – brzmienia instrumentów **(materiały dostępne na www.zywieckiraj.pl lub poprzez kody QR).**

VII

Nauczyciel włącza kolejne nagrania i zachęca dzieci aby zgadywały, jaki instrument regionalny może wydawać taki dźwięk.

VIII

Pozostając na zewnątrz, nauczyciel może zachęcić dzieci do znalezienia w najbliższym otoczeniu własnych prostych instrumentów (zachęca dzieci do pobudzenia swojej wyobraźni, a jeśli potrafi, może również pokazać dzieciom jak zagrać na trawie czy listku lub jak zrobić „trąbkę” z łądygi mleczka itp.) Na tym można zakończyć część plenerową zajęć - kontynuując dalszą część zajęć w sali zajęć.

IX

Po powrocie na salę zabaw nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły na dywanie. Teraz ma okazję zaprezentować zdjęcia poszczególnych instrumentów (lub pokazać prawdziwe instrumenty), których nie mógł zaprezentować na dworze. Raz jeszcze przywołuje nazwy poszczególnych instrumentów i zwraca uwagę na popularne w tym regionie dudy żywieckie, gęśle, trombity, rogi pasterskie oraz późniejsze instrumenty jak skrzypce, basy i heligonki **(materiały dostępne na: www.zywieckiraj.pl).**

Warto zwrócić uwagę, że poszczególne instrumenty pełniły różną rolę - trafnym obrazowym porównaniem dla dzieci będzie nazwanie trombit czy rogów pasterskich - dawnymi telefonami komórkowymi - niektóre z nich były bardzo nieporęczne bo miały nawet do 3 m długości. To dzięki trombitom i rogom pasterskim bacia na hali mógł komunikować się ze wsią, lub pasterzami i informować innych np. o tym gdzie się znajdują – wysyłali dźwiękowe sygnały, wygrywając i odpowiadając na różne melodie.

- **ROGI PASTERSKIE** były bardziej poręczne - krótsze, więc często nosili je pasterze, aby huknąć i wystraszyć oraz odgonić leśną zwierzynę (np. wilki),
- z kolei drobne instrumenty tzw. pasterskie – jak **OKARYNY, PISZCZAŁKI ITP.** umilały czas nie tylko pasterzom podczas pasienia, ale i dzieciom podczas zabaw np. na polanie (o tym więcej w poszczególnych scenariuszach o tej tematyce – nt. zabawek i pasterstwa),
- **DUDY** to jeden z najbardziej popularnych instrumentów Żywiecczyzny - zwłaszcza, że przez wiele lat stanowił wraz ze skrzypcami najstarszy duet muzyczny. Niegdyś kapele składające się z muzyka grającego na dudach i drugiego grajka na skrzypcach – stanowiło kompletną kapelę. Dopiero w późniejszym czasie dudy zostały wyparte przez tzw. kapele smyczkowe (skrzypków prymistów, skrzypków sekundantów oraz basistów), a jeszcze później zastąpione heligonką – inaczej zwanej harmonią (instrument podobny do akordeonu, lecz zamiast klawiszy posiada guziki),
- na terenie Żywiecczyzny istniało także obrzędowe narzędzie muzyczne – nazywane gwarowo **WAKAT**. Dawniej wykorzystywano go do czynienia tzw. obrzędowej wrzawy głównie zimą – w czasie karnawału i wędrówek tzw. Dziadów. Obecnie używa się go jako instrument perkusyjny w żywieckich kapelach ludowych.

Po zakończonej prezentacji nauczyciel zaprasza dzieci do stolików, gdzie wykonają pracę plastyczną. Technika wykonania jest dowolna (patrz - kolorowanka)

Warto przy okazji malowania opisać dzieciom w jaki sposób gra się na dudach – jak wydobywa się z nich dźwięk lub jeśli istnieje taka możliwość zaprosić kogoś z regionu, kto posiada dudy i gra na tym instrumencie.

X

W publikacji dostępne są także inne kolorowanki instrumentów, które można wykorzystać podczas dodatkowych zajęć kontynuujących tematykę muzyczno – instrumentalną.



Dudy żywieckie. Fot. Beskidzkie hyrkawki

TEMAT 4: DAWNE ZABAWY I ZABAWKI LUDOWE TERENU ŻYWIECCZYZNY. JAK KIEDYŚ BAWILI SIĘ NASI DZIADKOWIE

UWAGI:

- scenariusz zajęć do wykorzystania np. przy okazji Dnia Dziecka,
- scenariusz można podzielić na dwa, a nawet trzy bloki zajęciowe z zakresu edukacji regionalnej z uwagi na obszerną tematykę (np. pierwsze zajęcia nt. zabawek ludowych, a drugie tylko o zabawach dziecięcych).

fot. K. Haase

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

I

Powitanie uczniów i krótkie wprowadzenie do tematyki zajęć. Rozmowa z dziećmi na temat ich ulubionych współczesnych zabaw i zabawek.

II

Nauczyciel prowadzi rozmowę tak, aby nawiązać do dawnych zabaw i zabawek ludowych poprzez zadawanie pytań jak przykłady poniżej:

- Jak myślicie, czy dawno temu, wasi dziadkowie lub pradziadkowie mieli takie same zabawki jak wy dzisiaj? Jak one wyglądały? Z czego były zrobione? Kto je wykonywał?

- Gdzie i w jaki sposób bawiły się dawniej dzieci mieszkające w naszym regionie?

III

Czas na spontaniczne wypowiedzi uczniów, dajmy szansę i czas każdemu chętnemu dziecku na swobodną wypowiedź.

IV

Nauczyciel przedstawia na projektorze film instruktażowy prezentujący zabawy i tańce ludowe. Prowadzący zapowiada, że przedszkolaki będą mogły przenieść się w czasie i zobaczyć, jak kiedyś bawiły się dzieci. Zachęca dzieci, aby zwrócić uwagę na ich ubrania, zabawki i to w jaki sposób spędzają razem czas.

V

Projekcja filmu prezentującego zabawy i tańce ludowe (**materiał dostępny na www.zywieckiraj.pl**).

VI

Po zakończonym filmie nauczyciel ponownie zadaje pytania o to, co zaobserwowały dzieci:

- Jak wyglądały dzieci – w co były ubrane?

- Gdzie się znajdowały?

- W co i czym się bawiły?

VII

Nauczyciel prosi dzieci, aby wysłuchały wiersza o zabawkach.



● Piosenka ło zabawkak



Taki stare, taki pstre,
Na tak strześnie ciesom mnie.
Mom konicka na biegunak,
Caluški drzewiany,
Roz jes kary, roz jes siwy,
Na casym bułany.



Mom konicki dwa sprzongniynte,
Jadom Se mnom w pole,
Pote wozom w wózku siano,
Pół dnia ku stodole.



Taki stare, taki pstre,
Na tak strześnie ciesom mnie.
Mom jo ptoska na patyku,
Piyknie malowany,
Jak nim jade w kole chałpy,



To Klosko skrzydłami,
Mom ptosecka cyrwonego,
Caluškigo z gliny,
Kie mu dmuchne do łogona,
Ćwyrko jako zwy.



Taki stare, taki pstre,
Na tak strześnie ciesom mnie.
Mom jo tocki taki małe,
Na kółku drzewianym,
Woze nimi cienkie śłojski,
Do pieca dlo mamy.



Mom pukowke, ta-
kom z korkiem,
Chłocioz zek spokojny,
Wróble strase na Noconiu,
I wygrywom wojny.



Taki stare, taki pstre,
Na tak strześnie ciesom mnie.

Na wycie skąd taki sykowne zabawki?
Następnie zadaje pytania:

- *O jakich zabawkach była mowa w wierszu?*
- *Czy potraficie powtórzyć ich nazwy?*

VIII

Nawiązując do rozmowy nauczyciel prezentuje fotografie typowych zabawek regionalnych z terenu Żywiecczyzny (**materiały na www.zywieckiraj.pl**), jednocześnie przekazując dzieciom wiedzę na temat ich powstawania.

Nauczyciel zwraca uwagę, że większość zabawek była zrobiona z drewna, resztek materiałów, słomy, trocin itp. Były to bardzo proste zabawki robione samodzielnie przez dzieci. Czasami jednak, uzdolniony dziadek, który strugał w drewnie, lub był garncarzem mógł zrobić dla wnuków proste zabawki.

Były to:

- gliniane gwizdki,
- małe zwierzątka,
- drewniane koniki,
- karetki (bryczki),
- kołyski,
- wózki,
- ptaszki,
- klekotki,
- karuzelki.

Czas na wykonanie zabawek wykorzystywano głównie w okresie zimowym - kiedy nie było pracy w polu. Z początku były to proste jednobarwne formy, a później, malowano je dostępnymi kolorami (podstawowymi) i ozdabiano różnego rodzaju rozetami, kwiatami, kropeczkami lub paskami. Im bardziej „pstrokato” (kolorowo) tym ładniejsza zabawka.

Z czasem zabawki sprzedawano na targach, jarmarkach i odpustach. W ten sposób biedniejsze rodziny mogły zarobić dodatkowe pieniądze.

Popularne zabawki na Żywiecczyźnie to:

- karetki,
- klepoki,
- pukowki,
- koniki,
- ptaszki,
- okarynki,
- gwizdki,
- lalki szmacianki,
- kołyski,
- taczki,
- wózki,
- konik na biegunach itp.,

Jeśli przedszkole ma dostęp do tradycyjnych zabawek, można przy tej okazji je dodatkowo wykorzystać na zajęciach i urządzić dzieciom zawody np. wyścigi karetek lub klepoków, tory przeszkód itp. Dzieci bardzo chętnie biorą udział w tego typu rywalizacji.

IX

Po zakończonej prezentacji zabawek ludowych (w formie graficznej lub na żywo) nauczyciel zwraca uwagę, na rodzaje dawnych zabaw dziecięcych:

- Dawniej nawet małe dzieci (już w wieku 5-6 lat zajmowały się pasieniem np. gęsi, kóz a nawet krów). Pilnując zwierząt, często spotykały się razem na polanach, a wówczas bawiły się w różne gry i zabawy.

Nauczyciel wymienia popularne na Żywiecczyźnie zabawy.

Były to:

berek, zabawa w klasy, zabawa piłką w jeden lub dwa ognie, w lisa, w mosty, w farby, w „klupanego” (tzn. w chowanego), w ciuciubabkę, w koło młyńskie, w gąski, w igłę, w telefon, w kotka i myszkę, w Julijkę itp.

X

Nauczyciel może zadać pytanie:

- *Czy znacie którąkolwiek z wymienionych gier lub zabaw?*
- *Czy bawiliście się w którąś z wymienionych gier?*

Jeśli to potwierdzą, można wyjaśnić, że niektóre zabawy (choć w nieco zmodyfikowanej formie) zostały nam przekazane z pokolenia na pokolenie.

XI

Nauczyciel zachęca dzieci do wspólnej „zabawy z dawnych lat”. Wprowadza jedną z zaproponowanych zabaw dla dzieci:

- *Dziś pobawimy się razem w jedną z zabaw, którą bawili się nasi dziadkowie i pradiadkowie, ciekawe czy Wam się spodoba.*

Nauczyciel wybiera jedną z zaproponowanych zabaw (w zależności od wieku dzieci, ich możliwości i liczebności grupy).

Aby rozpocząć zabawę, zasady często wymagały wyboru poszczególnych osób rozpoczynających lub prowadzących zabawę. W tym celu dzieci zwykle stosowały wyliczankę, którą mówiono w gwarze regionalnej (tzn. odmiany języka używanego niegdyś w danym regionie). Można w podobny sposób zastosować załączone wyliczanki, aby pokazać dzieciom jak niegdyś zorganizowane były reguły zabaw dzieci.



● DREWNIANY KONIK PO POMALOWANIU
wyk. M. Łoboz, fot. z www.jelesnia.pl



● KLEPOK - PTASZEK RUSZAJĄCY
SKRZYDŁAMI PODCZAS PROWADZENIA
NA KIJU
wyk. M. Łoboz, fot. z www.jelesnia.pl

XII

Nauczyciel stosuje wyliczankę i wskazuje poszczególne osoby prowadzące lub rozpoczynające daną zabawę.

- Aby wyznaczyć pierwszą osobę do zabawy zrobimy krótką wyliczankę. Ten kto zostanie wskazany wyliczanką poprowadzi lub rozpocznie zabawę i będzie wybierał kolejne osoby do zabawy.



● WYLICZANKI:

Siedzi baba na przypiecku
Kurzi fajke po niemiecku,
Przyseł duch, babe w brzuch,
Baba fik a łun znik!

Leży koza pod potockiym
nazywo się Fryc
Na kogo to słowo padnie
Tyn się musi skryć.

Na wysokij górze, rośło drzewo duze,
Nazywało sie:
Epi, pepi, glite blute blok!
A kto tego nie wypowie
tyn go bydzie mioł!

Angle, bangle, wiksum wer
Muzukante, muzule
Efle beflr, kraj, rus
Cukier musier, masierus!

Yntliczek, pyntliczek,
Cyrwony kłosa cek,
Na kogo wypadnie
Na tego – BYNC!



Zabawa w mosty

Przy pomocy wyliczanki wybiera się dwie osoby, które będą stanowić most. Stają one naprzeciw siebie i unoszą podane sobie nawzajem ręce w górę. Ustalają kto z nich w parze będzie oznaczony jako gruszka a kto jako jabłko. Pozostali uczestnicy zabawy trzymając się za ręce „wężykiem” przechodzą popod ustawione mosty i śpiewają pieśń:

- ▶ 1. Jawor, jawor, jaworowi ludzie
Co wy tu robicie?
Budujemy mosty, lo pana starosty.
Syćkie dzieci przepuscomy
Ino jedno łostawiomy.

Wówczas na ostatnie słowa dzieci tworzące bramę zamykają ją, opuszczając związane ręce w dół. W ten sposób zamykają jedno z dzieci w środku po czym pytają je:

- *Jabko cy gruska?*

Jabłko bądź gruszka odpowiada mu gdzie ma się znaleźć mówiąc: „To za mnie”. W zależności od tego co odpowie dziecko, staje za wybranym przez siebie „owocem”. Zabawa trwa dotąd, aż ostatnie dziecko zostanie zatrzymane. Wówczas jabłko i gruszki stają za „swoim mostem” i dzieci się przeciągają, aby sprawdzić, który jest silniejszy i nazbierał więcej osób w swojej grupie.

Zabawa w igłę

Zabawę można rozpocząć wyliczanką i określić, kto będzie igłą. Igła stoi jako pierwsza, a reszta dzieci kolejno chwyta się za ręce. Ostatnia osoba stoi w miejscu. Igła zaczyna „szyć” od końca - czyli od ostatniej osoby. Dzieci podnoszą ręce, a igła przechodzi pod kolejne uniesione dłonie. Najpierw przechodzi popod ręce dwóch ostatnich osób i przechodzi dalej, przez co przedostatnia osoba wykonuje pół obrotu i zawija się we własne ręce, po czym stoi w miejscu (**materiał dostępny na www.zywieckiraj.pl**). Następnie igła biegnie do trzeciego i czwartego uczestnika zabawy itd. Podczas całej zabawy śpiewana jest piosenka (**melodia dostępna na www.zywieckiraj.pl lub poprzez kod QR „Mikołoj nie wołoj”**):

- **1. Mikołoj nie wołoj, nie zawracoj kacek
Przyjdzie mama z pola, łupiece ci placek.**
- 2. Przelecioł gołqbek przez wysoki dombek
Zajrzoł do dziywcyncio jaki tam porzqdek.**
- 3. Świnie w piecu ryjom, koty łyski myjom
Pies chałpe zamiato, a łuna kudłato.**

Piosenkę śpiewa się, aż do ostatnich osób. Kiedy wszyscy są już zawinięci Igła może zawołać:

- A teraz sie ciągnymy! Kto silnijsy?

Przeciągają się tak długo aż szereg się rozerwie. Następnie zabawa zaczyna się od nowa.

Zabawa w farby

Z grupy dzieci poprzez losowanie – wyliczankę, wybiera się Anioła i Diabła oraz Prowadzącego zabawę (w przypadku wprowadzania zabawy kolejny raz prowadzącym może być dziecko, jednak grając po raz pierwszy niech to będzie nauczyciel). Osoby wybrane jako Anioł i Diabeł, odchodzą kilka kroków tak, aby nie słyszeć dalszych ustaleń graczy. Prowadzący/Nauczyciel dzieli resztę uczestników gry na grupy, po czym każdej z nich przydziela określony kolor, tak aby Anioł i Diabeł nic nie usłyszeli (kolory głównie podstawowe – czerwony, czarny, zielony, biały, siwy, itd.). Po ustaleniu kolorów prowadzący daje znać, że można rozpocząć zabawę:

- Prowadzący woła: **Forby gotowe!** Zabawę rozpoczyna Anioł udając, że puka:

A: **Dzińdzirindzi!**

Prowadzący: **Kto tam?**

A: **Janioł**

P: **Co kcioł?**

A: **Forby**

P: **Jakij?**

A: **Podaje kolor jaki wymyślił np. zielony**

Wówczas grupa dzieci o tym kolorze przechodzi za Anioła. Następnie puka Diabeł:

D: **Hur hur!**

P: **Kto tam?**

D: **Deboł**

P: **Co kcioł?**

D: **Forby**

P: **Jakij?**

D: **Cornej!**

Grupa dzieci, która otrzymała od prowadzącego ten kolor przechodzi za diabła. Zabawa trwa dotąd, aż wszystkie grupy dzieci/farby, zostaną rozdane. Jeśli jakiś kolor się powtórzy lub nie będzie go wśród kolorów, dzieci wraz z prowadzącym mogą odpowiedzieć: „Nima, posła w drogę i złamała sobie nogę”.

Kiedy już wszystkie kolory będą rozdane, Diabeł woła do Anioła:

- **No, Janiele. Kto silniejszy?**

Wówczas Anioł i Diabeł, stojąc naprzeciw siebie, chwytają się za dłonie, a grupa wybranych przez nich dzieci chwyci z tyłu gęsiego i następuje przeciąganie. Zwycięża ta grupa, która przeciągnie rywala na swoją część.

Zabawa w koło młyńskie

Zabawa bardzo dobra dla dzieci najmłodszych. W zabawie może brać udział dowolna liczba osób. Wiązaniem za ręce dzieci tworzą koło.

ISTNIEJĄ DWA WARIANTY TEJ ZABAWY:

1

Dzieci poruszają się po obwodzie koła, krokiem chodu w rytm śpiewanej przez siebie piosenki.

*Koło młyńskie za styry ryńskie,
Koło się nom połomało, ani kąska nie łostało,
A my wszyscy BĘC!*

Na słowo „BĘC” wszyscy uczestnicy zabawy upadają na podłogę rozwiązując przy tym ręce. Zabawa zaczyna się od nowa.

2

Zabawę prowadziła jedna osoba spośród bawiących się dzieci. Dzieci poruszają się po obwodzie koła, krokiem chodu w rytm śpiewanej przez prowadzącego piosenki (inne dzieci mu wtórują):

*Koło młyńskie za styry ryńskie,
Koło się nom połomało, ani kąska nie łostało,
A my wszyscy ciapulinki, ciapulinki...*

[Prowadzący decyduje ile razy zwiedzie bawiących się powtarzając „ciapulinki” – na każde słowo ciapulinki dzieci muszą przykucnąć]

...CIAP!

[dopiero na ten znak dzieci upadają na podłogę puszczając się za ręce]
Zabawa zaczyna się od nowa – prowadzący za każdym razem modyfikuje ostatni wers piosenki.



XIII

Po zakończeniu zabawy, nauczyciel zaprasza dzieci do wykonania pracy plastycznej podsumowującej zajęcia. W scenariuszu jest załączona malowanka, która może być wykonana dowolną techniką plastyczną. Uczniowie mają do dyspozycji zaproponowane przez nauczyciela materiały plastyczne (farby, kredki, flamastry, plastelina, papier kolorowy, bibuła itp.).

Istnieje też możliwość zorganizowania wystruganych ptaszków bądź drewnianych koników, które są świetną alternatywą dla malowanki, bo dzieci mają możliwość stworzenia swojej własnej zabawki. Stowarzyszenie LGD „Żywiecki Raj” udzieli informacji gdzie można nabyć wspomniane ptaszki lub koniki z drewna (www.zywieckiraj.pl)

XIV

Po usadowieniu się uczniów przy stolikach zadaniowych, nauczyciel wspólnie z uczniami przypomina jak wyglądały zabawki ludowe, jak były zdobione i ponownie prezentuje dzieciom przykładowe fotografie.

XV

Nauczyciel zbiera wszystkie prace i wspólnie z uczniami tworzy wystawę zabawek ludowych namalowanych przez dzieci, np. w formie gazetki.

TEMAT 5: PASTERSTWO W BESKIDZIE ŻYWIECKIM. JAK TO NA HALI BYWAŁO?

UWAGI:

- scenariusz zakłada realizację zajęć na terenie placówki przedszkolnej, jednak warto pogłębić informację na temat lokalnego pasterstwa, poprzez zorganizowanie wycieczki krajoznawczej na współczesne bacówki, hale itp.

fot. K. Haase



PRZEBIEG ZAJĘĆ

I

Nauczyciel w pierwszej kolejności zachęca dzieci do słuchania. Należy umiejscowić grupę dzieci na obwodzie dużego koła i zacząć opowiadać ciekawą historię:

- Dziś przeczytam Wam ciekawą historię – o pewnym małym baranku. Będzie ona w gwarze żywieckiej, więc musicie uważnie słuchać. Ciekawe co zapamiętacie i ile zrozumiecie z takiej dawnej mowy naszych przodków.

II

Następnie nauczyciel odczytuje Gawędę, starając się czytać wyraźnie i powoli w zapisanej gwarze.

Dzisiok w sopie wielgo radoś, na pasionku jes jus zielono. Ciesy się łowca mamulka co mo ślicnom porke - barusia Rogotka i łowiecke Róże. Córcka stoi przy matuli i łozglondo się po pięknym świecie. Piyrasy roz go przecie widzi. Tu górecki zielone i drzywka, tam smyrcy potocek, a na pasionku kwiateckow biołyk i żółtyk tela, co sie zdo, ze się chłodzi po kobierczu . Naś śprytny Rogotek zarozki nabrewierzył. Nie posłuchał matki i poseł paś się kole lasu. Na potym scypoł trowke kryntom drozkom do gory i zanim się spostrzygł był jus w lesie. Tam widzioł malutki mchy i wielgi paprocie, łobwonioł syski, drapoł się łó smyrecki, sprobował zajyncej trofki, ktoro mu straśnie smakowała. Posłuchał dziyńciota co walił dziobem w piej drzewa i licył kukanie kukutki. Dziej się kojcył, po maluśu ćma się robiło, na Rogotek seł i seł w las. Nie wiedzioł, ze spod jednego krzocka wilk na niego spoziyro i jaze się łoblizuje. Na na pasionku wołali za nim wszyjscy i sukali, na lenika go znaleź nie mogli. Lamentowała łowca matka:

- Co bydzie s moim synkiem? Cy go jesce łuwidze?

Łusłysoł to pies Baca i poseł sukaj barusia w lesie. Na wiecie ze pies mo dobry kuj i jak złapiy trop to znojdzie. Lecioł warciutko kiela mioł sił w nogak. Cuł barusia i cuł wilka. Wiedzioł, co moze sie staj. Na wilk był głodny i mioł wielgom chropke na małego Rogotka. Jus, jus mioł skocyj i Rogotek mioł stracij zycie, nale Baca był piyrasy. Złapił Rogotka za skore i popyndził ku chałpie. Wilk podkludził jeno łogon i łuciek dalij w las. Wszyjscy sie straśnie ciesyli na wystrachany Rogotek przituloł się do swojij matuli tak, ze jaz sie spocił. Bo wiycie, małe dzieci som straśnie ciekawe świata i nicego się nie bojom. Jesce nie pomysłom a jus zrobiom i trzeja ik dorze pilnowaj, coby ik co złego nie spotkało.

III

Gawęda zawiera terminy i słowa wymagające wyjaśnienia, dlatego prowadzący zajęcia po przeczytaniu zadaje dzieciom przykładowe pytania i pozostawia czas na odpowiedź:

- *Czy ktoś z was wie, co to jest hala? Może ktoś kiedyś był w takim miejscu? Jak ono wygląda?*
- *Co się dzieje na hali i po co się ją tworzy?*
- *A czy ktoś z was wie, jak nazywały się osoby, które dawniej pracowały na hali?*

IV

Kiedy dzieci udzielą swobodnych odpowiedzi na powyższe pytania, czas by nauczyciel prowadzący zajęcia podsumował wszystkie trafne lub błędne wypowiedzi (każdą postać należy wyjaśniać i opisywać obrazowo – nie naukowo, tak by dzieci pojęły na czym polegała i jaką rolę spełniała hala w dawnej kulturze górali żywieckich).

Kto jest kim na hali:

- **BACA**
rządził całą halą – był szefem pasterzy, sprawdzał i odpowiadał przed ludźmi ze wsi za owce, organizował wypas owiec i zajmował się przetwórstwem mleka – robił sery. Była to bardzo odpowiedzialna funkcja
- **PASTERZ**
zajmował się pasieniem owiec – dbał o nie, doglądał ich, czuwał i chronił przed niebezpieczeństwem
- **HOLAJNIK/HULAJNIK**
młody chłopiec, pomocnik bacy
- **PIES PASTERSKI**
towarzysz pasterzy, ostrzegał przed niebezpieczeństwem i pomagał zaganiać owce

Co to jest:

- **BACÓWKA**
stała chata pasterska, miejsce produkcji serów owczych, tam spędzali całe lato bacowie i pasterze
- **KOSOR**
zagroda dla owiec, wyglądała jak drewniany płot wokół pastwiska
- **SZAŁAS/KOLYBA**
taki tymczasowy lichej domek, w którym przebywał baca i pasterze, i w którym przerabiano mleko

Co takiego mamy z owiec? Jak kiedyś wykorzystywano sierść zwierząt?

WEŁNA

wełnę odpowiednio gręplowano czyli rozczesywano, a następnie przędło się ją na przyrządzie zwanym kołowrotkiem - i zwijało tworząc włóczkę. Tak powstawała przędza - czyli rodzaj włóczki, z której to dopiero robiono swetry, kopytka - góralskie skarpety itp. Było to bardzo misterne i czasochłonne zajęcie, którym zajmowały się dawniej głównie kobiety. Wełna była potrzebna także do produkcji sukna, z którego tworzyło się mocne góralskie portki (spodnie) oraz gunie (rodzaj góralskiego płaszcza).

MLEKO I SERA

1. BUNDZ

świeży ser owczy

2. BRYNDZA

dojrzały bundz

3. OSCYPEK

odpowiednio przyrządzony i uwędzony w baczówce ser owczy

4. ŻYNTYCA

serwatka owcza - produkt uboczny w produkcji sera - bardzo zdrowy i pożywny, niegdyś stanowiła ona wraz z chlebem wyżywienie pasterzy i holajników

V

Jeśli nauczyciel ma możliwość skorzystania ze starych eksponatów pasterskich (może to być maśniczka, skopce, czy też elementy stroju jak skarpety wełniane, stare kożuchy lub swetry itp.) to warto umożliwić dzieciom zaznajomienie się z takimi przedmiotami - aby mogły czegoś dotknąć lub sprawdzić jak działa.

VI

Gdy dzieci wspólnie z prowadzącym zajęcia odpowiedzą na wszystkie pytania i poznają halę od strony teoretycznej, warto utrwalić przyswojoną wiedzę poprzez recytację lub odśpiewania słów piosenki pasterskiej.





Fot. K. Haase

● NA HOLI, NA HOLI

Na holi, na holi, na holi zielonej
Pasom się łowiecki jesce niedojone.
Któż ik ta napasie, któż ik ta podoji,
Kiedy łowcorecka prawo roncka boli?
Łowiec nie napasie, łowiec nie podoji,
łowcorzycek młody bacoska się boji*.

* Słowa ludowe

* Dzieciom z reguły podoba się taka forma zabawy,
ale należy je asekurować, by nikomu nie stała się
krzywda podczas nadmiernego zaangażowania
i uciekania przed wilkiem.

VII


Na zakończenie zajęć przydatne jest
wykorzystanie zabawy związanej z oma-
wianą tematyką.

Tutaj jedynie propozycja autorskiej
zabawy dla dzieci „w holę” – można ją
dowolnie zmodyfikować lub wymyślić
własny przykład na podsumowanie
zajęć.



Zabawa w holę

- 1** Spośród wszystkich dzieci należy wybrać (najlepiej za pomocą wyliczanki) **BACĘ i PASTERZA** – po czym obie postacie muszą odwrócić się lub na chwilę wyjść za drzwi sali.
- 2** Reszta dzieci dzieli się na grupy – nauczyciel ustala, która z nich będzie tworzyła **KOSOR**, a która **OWIECZKI**.
- 3** Wśród tych grup będzie ukrywał się zły **WILK** – nauczyciel ustala kto ma nim zostać (np. wskazując go palcem tak by baca i pasterz nie wiedzieli kto nim został).
- 4** Wilk niepozornie raz może należeć do grupy dzieci tworzących kosor, a raz do grupy udającej owieczki. Nauczyciel tłumaczy, że zadaniem Wilka jest robienie zamieszania wśród owiec – może np. rozerwać kosor i wypędzić owieczki.
- 5** W zabawie dzieci tworzące kosor i owce nie mogą się odzywać. Jedyne dźwięki to naśladowanie głosu owiec, które mają „beczeć” aby zasygnalizować pojawienie się wilka.
- 6** Kiedy Baca i Pasterz słyszą hałas przychodzą zza drzwi lub odwracają się twarzą do bawiących się i wskazują osobę, która wg nich jest Wilkiem (wówczas Wilk szybko wtapia się w jedną z grup i udaje owieczkę albo kosor).
- 7** Baca i Pasterz ustalają wspólnie kto może być wilkiem. Jeśli zgadną – wygrali, a jeśli nie, to zabawa trwa aż do skutku.
- 8** Gdy Baca zobaczy gdzieś przerwany kosor lub zagubione owieczki, które uciekły, może go naprawić łącząc ręce dzieci i wspólnie z Pasterzem zagonić owce do zagrody.
- 9** Zabawę można powtarzać kilka razy, w zależności od możliwości czasowych i tak aby każdy choć raz pełnił którąś z ważniejszych funkcji. Jeśli zabawa dzieciom się spodoba, można ją wykorzystywać również poza zajęciami z edukacji regionalnej jako utrwalenie i przypomnienie informacji o pasterstwie.



TEMAT 6: WYKORZYSTANIE SZTUKI LUDOWEJ W ZWYCZAJACH I OBRZĘDACH. JAK GÓRALE ŻYWIECCY WYKONYWALI KWIATY Z BIBUŁY I GDZIE SIĘ ONE POJAWIAŁY?

UWAGI:

- niniejszy scenariusz jest omówieniem jednej z popularniejszych na Żywiecczyźnie gałęzi sztuki ludowej jaką było bibułkarstwo – tutaj omówione w odniesieniu do obrzędów Wielkanocnych. Scenariusz ten można kontynuować na kolejnych zajęciach i z przygotowanych przez dzieci kwiatów upleść tradycyjną Palmę Wielkanocną zdobioną prostymi kwiatami bibułkowymi (wystarczy tylko przynieść omówione rośliny oraz nitkę bądź druty i wspólnie z dziećmi wykonać palmę),

- bazując na regule tego scenariusza i odpowiednio go modyfikując można przeprowadzić zajęcia o żywieckich zwyczajach w okresie Bożonarodzeniowym (wykonując np. słomiano - bibułkowy łańcuch na choinkę lub proste ozdoby choinkowe z bibuły),

- inne dziedziny typowej dla Żywiecczyzny sztuki ludowej – to m.in. rzeźba w drewnie i kamieniu czy malarstwo na szkle. O ile ich omówienie można zrealizować wśród przedszkolaków, to jednak wprowadzanie zajęć z tego rodzaju plastyki nie jest możliwe w tej grupie wiekowej z uwagi na trudność wykonania i niebezpieczeństwo skaleczenia,

- z zakresu popularnych dla Żywiecczyzny dziedzin twórczości można jeszcze wykorzystać np. zajęcia z garncarstwa (wykonanie rzeźb lub naczyń z gliny) lub omówienie tradycji pierniarskich z terenu Żywca (pieczenie i zdobienie pierników).

PRZEBIEG ZAJĘĆ

I

Powitanie uczniów i wprowadzenie do omawianego tematu w nawiązaniu do budzącej się do życia przyrody:

- W okresie wiosennym, kiedy przyroda budzi się do życia zaczynają pojawiać się różne ciekawe roślinki – czy znacie jakieś przykłady takich roślin?

Czekamy na odpowiedź związaną z baziami – kocankami (czyli gałązką wierzby). Wówczas nawiązujemy w swojej opowieści do wykorzystania bazi jako głównego składnika Palmy Wielkanocnej.

- Czy wiecie, co jeszcze powinno znaleźć się w takiej tradycyjnej palmie wielkanocnej?

Tradycyjna palma wielkanocna powinna składać się z kilku podstawowych roślin. Niezbędnym elementem jest oczywiście wspomniana wierzba - jest ona symbolem zmartwychwstania i życia. Palmy wije się ponadto z innych roślin: tzw. wiecznie zielonych czyli gałązek tui, świerku lub jodły, jałowca, bukszpanu, leczniczego cisu, pierwszych zielonych listków o charakterystycznym pieprzowym zapachu rośliny zwanej „kopytnikiem”. Całość przybiera się kolorowymi wstążkami i prostymi kwiatami wykonanymi ręcznie z bibuły,

Palma Wielkanocna oprócz swojej symboliki religijnej w wierze katolickiej (oznacza męczeństwo i triumf Jezusa, oraz nieśmiertelność duszy ludzkiej) ma również swoje znaczenie w tradycji ludowej (zielona gałązka jest zapowiedzią sił witalnych, coroczną odnową roślin, zapowiedź ich kwitnienia i owocowania),

Według górali Palma Wielkanocna miała magiczne właściwości, a jeszcze więcej dobroczynnej potęgi nabierała poprzez poświęcenie jej w kościele i obniesienie w procesji (wówczas nadawano gałązkom palmy lecznicze i magiczne właściwości i wykorzystywano ją przez cały rok w domu i gospodarstwie – nigdy jej nie wyrzucano, należało ją umieścić za świętym obrazem w domu, a po wykorzystaniu ziela – spalić),



CIEKAWOSTKA

na Żywiecczyźnie istniał zwyczaj połykania poświęconej bazi, aby odgonić ból gardła.

II

Po omówieniu krótko symboliki Palmy Wielkanocnej, nauczyciel może przejść dalej, kontynuując temat bibułkarstwa jako popularnej na Żywiecczyźnie sztuki ludowej:

- *Chciałam Was zapytać, czy wiecie, że kiedyś w góralskich domach było kolorowe lato przez cały rok? Jak myślicie dlaczego tak się działo?*

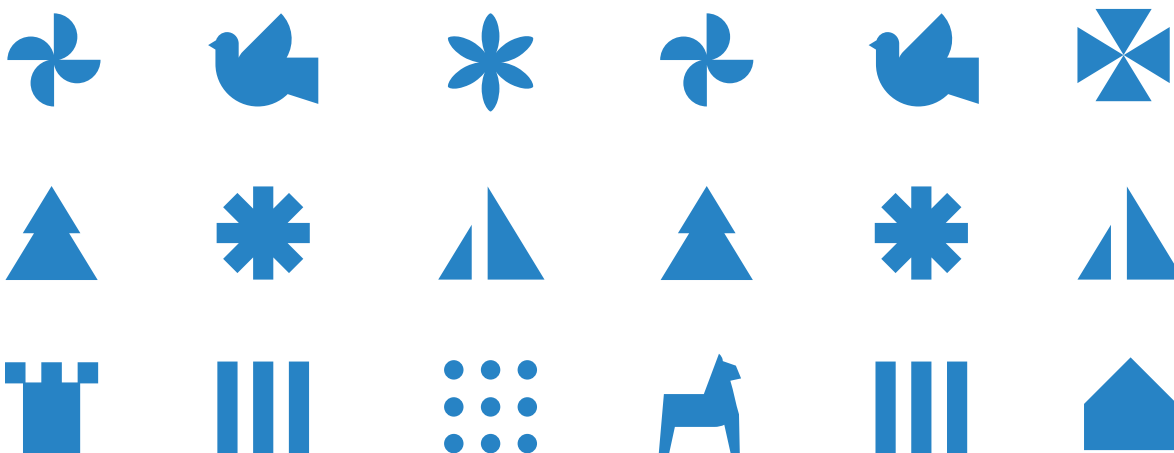
III

Nauczyciel pozostawia dzieciom czas na wypowiedź, po czym kontynuuje opowiadając jak wyglądała dawna chata góralska:

Kiedyś domy nie wyglądały tak jak dzisiaj. Przede wszystkim były zbudowane z drewna. A centralnym miejscem w domu i jego sercem był... Kto zgadnie? Nie, na pewno nie telewizor. Tak – to był piec! Wielki i ciepły piec, który ogrzewał dom i na którym się gotowało. Widać w nim było prawdziwy ogień - takie małe ognisko. Niestety drewniane ściany szybko się brudziły i robiły się czarne przy takim piecu. Więc w domu było troszkę szaro, buro i smutno. Dlatego góralki żywieckie chciały ozdobić tę przestrzeń - więc zaczęły tworzyć przepiękne kwiaty z bibuły. Były to wielkie wieńce i bukiety, które zasłaniały czarne ściany. Takie kwiaty szybko się niszczyły - bo przecież bibuła też może się zabrudzić dymem z pieca. Ale był to materiał tani, więc kobiety i dziewczynki, często zmieniały ozdoby i wykonywały małe i duże kwiaty z papieru. Chcecie zobaczyć jak wyglądały takie wieńce i kwiaty w starych izbach?

IV

Nauczyciel przy pomocy rzutnika i projektora prezentuje zdjęcia wnętrza starych chat i wykonane wieńce, kabłąki czy bukiety (**materiały dostępne na: www.zywieckiraj.pl**)



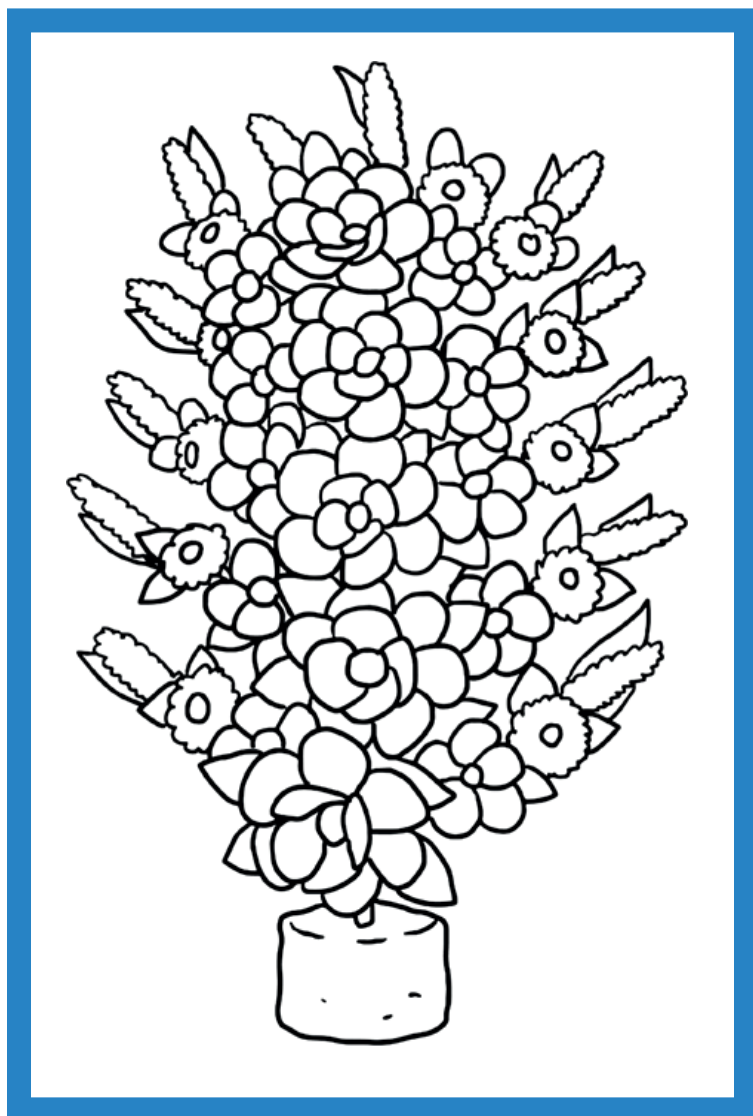


Nauczyciel przy okazji pokazywania wieńców imieninowych, lub zdobiących ołtarze i rzeźby świętych czy feretrony może dodać:

- *Dawniej, kiedy nie było żywych kwiatów przez cały rok (bo nie było szklarni, ani kwiaciarni) takie bibułkowe ozdoby wręczano sobie podczas różnych uroczystości. Komu dziś dajecie kwiaty i z jakiej okazji?*

Dzieci mogą podawać przykłady (śluby, urodziny, imieniny).

- *Dawniej też z różnych okazji wręczano sobie bukiety, ale np. zimą czy wczesną wiosną, kiedy nie było ich w ogrodach – górale sami mogli wykonać dla kogoś taki piękny bukiet. Był to bardzo wartościowy prezent. Jak wam się podobają takie kwiaty?*



► Kwiaty bibułkowe / kolorowanka

VI

Nauczyciel zaprasza dzieci do stolików gdzie wspólnie wykonają proste kwiaty bibułkowe – propozycja – goździki lub stokrotki. Kolory bibuły mogą być dowolne. Należy jednak uważać i dla bezpieczeństwa nie udostępniać dzieciom drutu florystycznego. Niech to nauczyciel owinie drucikiem wykonany przez dziecko kwiatek.

GOŹDZIKI:

- należy przygotować paski z bibuły o długości ok. 10 cm,
- jeden koniec należy przyciąć specjalnymi nożyczkami o ozdobnym trójkątnym ostrzu,
- po rozwinięciu paska bibuły należy z powrotem umiejętnie go zwijać, wykonując kwiat. Należy wytłumaczyć dzieciom, by obracając i dokładając bibułę z jednej ręki do drugiej tworzyły z nich okrągły kwiat (najlepiej zaprezentować i pomóc dziecku na etapie tworzenia),
- na końcu owinąć drutem u dołu główki i kwiat gotowy.

STOKROTKI:

- należy przygotować paski z bibuły o długości ok. 10 cm,
- z jednej strony złożonego paska bibuły (wzdłuż krawędzi) dziecko nożyczkami tnie wąskie paseczki, nie docinając do końca by nie przeciąć pasa bibuły,
- po wycięciu paseczków na całej długości paska można wykonywać kwiat. Należy wytłumaczyć dzieciom, by obracając i dokładając bibułę z jednej ręki do drugiej tworzyły z nich okrągły kwiat (najlepiej zaprezentować i pomóc dziecku na etapie tworzenia),
- na końcu owinąć drutem u dołu główki i kwiat gotowy.

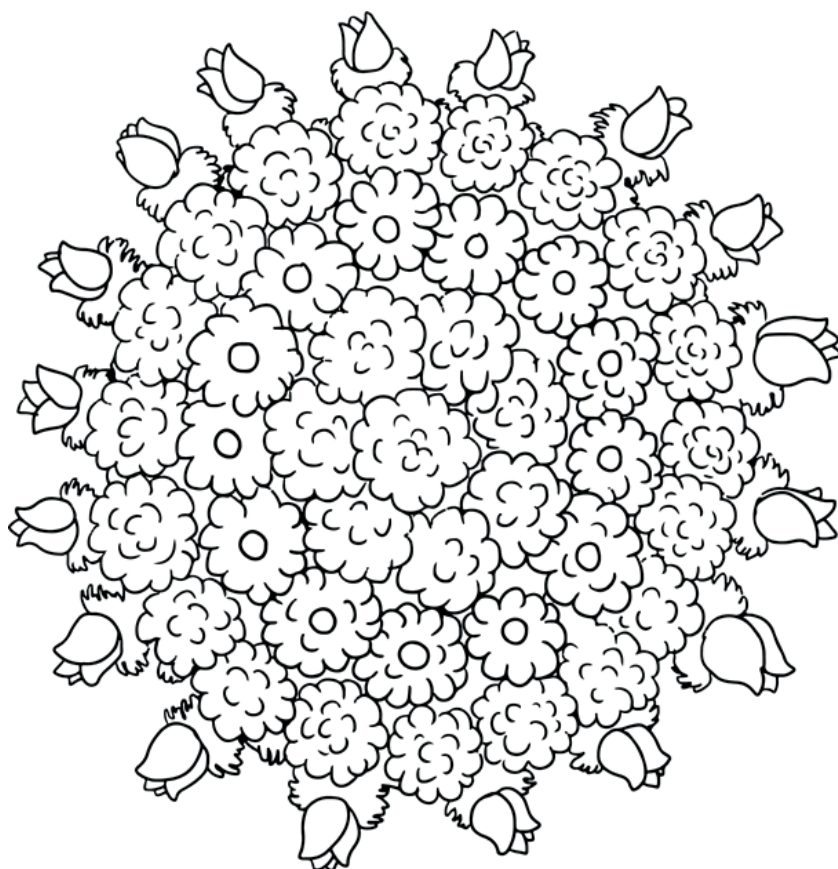
VII

Z młodszymi grupami wykonanie kwiatów z pewnością się nie uda, dlatego można wykonać kolorową malowaną wieńca bibułkowego, wykorzystując bibułę jako farbę - niech dzieci moczą kolorowe kawałki bibuły w gąbce nasączona wodą i delikatnie odbijają nią kolorowe kwiaty. Można też wykorzystać inną technikę plastyczną np. doskonalącą motorykę małą poprzez robienie kuleczek z bibuły i przyklejanie ich na kontury załączonego wieńca.

VIII

Na zakończenie można z pojedynczych kwiatów zrobić jeden wspólny bukiet, a pomalowanymi wieńcami ozdobić gazetkę.

Na kolejnych zajęciach – można wykorzystać zrobione kwiaty bibułkowe i wspólnie wykonać tradycyjną Palmę Wielkanocną.



► Kwiaty bibułkowe / kolorowanka

MATERIAŁY DO LEKCJI

PRZYKŁADY BRZMIENIA INSTRUMENTÓW LUDOWYCH:



Dudy żywieckie



Piszczątka wielkopostna



Okaryna



Fujarka



Utwory Zespołu Regionalnego Grojcowianie

PRZYDATNE ŹRÓDŁA:

1. Brodka J.: Folklor górali żywieckich. Nuty - opracowanie. Warszawa 1978.
2. Brodka J.: Muzyka Ziemi żywieckiej. Dziedzictwo kulturowe t. VI. Warszawa 2000.
3. Czekaj I.: Bibułkowe cudeńka. „Kalendarz Żywiecki 2002”. Żywiec 2001.
4. Fryś - Pietraszkowa E., Meres M.: Zdobnictwo bibułkowe Żywiecczyzny. Kraków 1976.
5. Mikś J.: Pieśni ludowe ziemi żywieckiej. Żywiec 1968 r.
6. Paserstwo w Karpatach. Tradycja a współczesność. Szkice. Pod red. M. Kiereś, B. Rosiek, K. Furczoń, P. Kohut, J. Michałek. Wadowice – Karpaty Łączą.
7. Romowicz M.: Folklor górali żywieckich. Warszawa 1978.
8. Romowicz M.: Tańce górali od Żywca. Warszawa 1969.
9. Rosiek B. Kultura Ludowa Żywiecczyzny w zbiorach Muzeum w Żywcu. „Kalendarz żywiecki 1996”. Żywiec 1995.
10. Rosiek B., Filip E.T.: Strój górali żywieckich. Kraków 2009.
11. red. K. Ceklarczyk, B. Rosiek, Kultura ludowa Górali Żywieckich, Kraków 2018

KATALOGI WYSTAW:

1. Meres M., Ruśniaczek J. Żywiecka Sztuka Ludowa. Państwowe Muzeum w Warszawie, Muzeum w Żywcu 1987.
2. Micherdziński Z. Beskidzka Sztuka Ludowa. WOK w Bielsku- Białej 2002.
3. Pawłowski. A. J. Żywiecka sztuka ludowa. Muzeum Zamkowe w Malborku 1996.
4. Rosiek B., Dyl A., Kwiaty bibułkowe. XVI i XVII Konkurs Zdobnictwa Bibułkowego. Muzeum Miejskie w Żywcu 2000.

5. Rosiek B., Muzeum Miejskie w Żywcu, Stowarzyszenie Twórców Ludowych Oddział Beskidzki. Bibułkowe Kwiaty. WOK w Bielsku- Białej. (Bez roku wydania)
6. Ząbkowska D., Stowarzyszenie Twórców Ludowych Oddział Beskidzki, Zdobnic- two bibułkowe Żywiecczyzny. WOK w Bielsku- Białej. (Bez roku wydania)

STRONY INTERNETOWE:

www.zywieckiraj.pl
www.bazatworcow.pl
www.grojecowanie.org
www.etnopark.pl
www.muzeum-zywiec.pl/historia_muzeum.htm
www.szlakrzemiosla.pl/s/rzemiosla/mode/article/id/7
www.fundacjabracigolec.pl

PROPOZYCJE MIEJSC NA TERENIE OBSZARU LOKALNEJ GRUPY DZIAŁANIA „ŻYWIECKI RAJ” DO WYKORZYSTANIA PODCZAS ZAJĘĆ EDUKACJI REGIONALNEJ:

1. Gmina Czernichów - Izba Regionalna znajdująca się w Centrum Kultury w Międzybrodziu Bialskim
2. Gmina Gilowice - Izba Regionalna znajdująca się w Szkole Podstawowej w Gilowicach
3. Gmina Jeleśnia - Regionalna Izba Pracy Twórczej „Organistówka” przy Gminnym Ośrodku Kultury w Jeleśni
4. Gmina Koszarawa - Izba regionalna w Domu Kultury w Koszarawie
5. Gmina Lipowa - Izba Regionalna zlokalizowana na posesji Wandy i Władysława Bułków w Lipowej
6. Gmina Łodygowice - Izba regionalna w Zamku w Łodygowicach
7. Gmina Łękawica - Izba Twórcza Józefa Hulki, Izba Regionalna w Łysinie
8. Gmina Milówka - Muzeum Stara Chałupa w Milówce, Regionalna Izba Tradycji w Kamesznicy, Izba regionalna w Lalikach
9. Gmina Radziechowy-Wieprz - Izba Regionalna w Brzuśniku
10. Gmina Rajcza - „Stała Wystawa Regionalna” w Centrum Kultury i Sportu w Rajczy
11. Gmina Ślemień - Etnopark Żywiecki Park Etnograficzny w Ślemieniu
12. Gmina Węgierska Górka - Sopki Stopki w Ciężynie, Prywatne muzeum „Ocalenie” Jana Talika w Ciężynie
13. Gmina Ujsoły -Skansen i Izba Regionalna „Gronicek” w Glince.

Publikacja zatytułowana

**Beskidzkie lekcje
historii i kultury
„Żywieckiego Raju”**

została opracowana przez
Stowarzyszenie - Lokalna Grupa
Działania "Żywiecki Raj". Instytucja
Zarządzająca PROW 2014-2020
- Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Publikacja współfinansowana ze
środków Unii Europejskiej w ramach
działania 19 "Wsparcie dla rozwoju
lokalnego w ramach inicjatywy
LEADER", w ramach poddziałania
19.2 "Wsparcie na wdrażanie
operacji w ramach strategii rozwoju
lokalnego kierowanego przez
społeczność" objętego PROW
na lata 2014-2020.